

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

Кафедра історії та археології

Методичні рекомендації

*до виконання та захисту кваліфікаційної
роботи другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальностей 014 Середня
освіта (Історія та громадянська освіта) і
032 Історія та археологія*

Полтава

ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

2024

УДК 378.147.85(075.8)

М 54

Рецензенти:

Дегтярьов С. І.

– доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Сумського державного університету.

Алтухов О. А.

– кандидат історичних наук, доцент кафедри політології і міжнародних відносин ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) і 032 Історія та археологія / автори-укладачі: О. І. Бабічев, Н. Т. Гогохія, О. А. Дробишева, М. М. Зиза, І. С. Михальський, О. В. Набока, М. Г. Тараненко ; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Електронне видання. – Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. 106 с. – URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/>.

Навчально-методичний посібник містить основні настанови й рекомендації здобувачам вищої освіти до виконання та захисту кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої спеціальностей 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) і 032 Історія та археологія.

Для здобувачів закладів вищої освіти всіх форм навчання, викладачів та вчителів історії.

УДК 378.147.85(075.8)

Обговорено та схвалено кафедрою історії та археології (протокол № 7 від 17 червня 2024 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 12 від 21 червня 2024 р.)

© Автори-укладачі, 2024

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Наукове керівництво кваліфікаційною роботою.....	14
Вимоги до структури та змісту роботи.....	17
Етапи підготовки кваліфікаційної роботи.....	33
Оформлення кваліфікаційної роботи	
<i>Загальні вимоги.....</i>	40
<i>Нумерація.....</i>	41
<i>Ілюстрації та таблиці.....</i>	43
<i>Мова і стиль наукової роботи.....</i>	45
<i>Подання текстового матеріалу.....</i>	47
Цитування та посилання на джерела і літературу.....	53
Дотримання вимог академічної доброчесності.....	61
Захист та оцінювання кваліфікаційних робіт.....	68
Приклади тем кваліфікаційних робіт.....	78
Використана та рекомендована література.....	91
Додатки	
<i>Додаток А. Зразок титульної сторінки кваліфікаційної роботи.....</i>	95
<i>Додаток Б. Зразок оформлення змісту кваліфікаційної роботи.....</i>	96
<i>Додаток В. Зразок оформлення переліку умовних позначень.....</i>	97

<i>Додаток Г. Зразки оформлення бібліографічного опису згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання».....</i>	<i>98</i>
<i>Додаток Д. Зразок оформлення таблиці в тексті кваліфікаційної роботи.....</i>	<i>105</i>

ПЕРЕДМОВА

Науково-дослідна діяльність є ключовою частиною освітнього процесу здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Сформувані відповідні компетентності покликані освітні компоненти «Виконання кваліфікаційної роботи» для здобувачів освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» спеціальності 014.3 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) та освітньо-професійної програми «Історія» спеціальності 032 Історія та археологія другого (магістерського) рівня вищої освіти державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Здобувачі освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» опановують його у другому та третьому семестрах (10,5 кредитів ЄКТС, 315 годин), а освітньо-професійної програми «Історія» – протягом трьох семестрів (13,5 кредитів ЄКТС, 405 годин).

Кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням здобувача вищої освіти. Основне завдання автора – продемонструвати рівень власної наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Визначальними ознаками кваліфікаційної роботи є наукова новизна, самостійність, дослідницький характер, актуальність.

Мета: систематизація й поглиблення теоретичних і практичних знань, формування навичок використання цих знань у вирішенні конкретних наукових і професійних завдань, розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних і науково-практичних досліджень, набуття досвіду написання й оформлення наукової праці, її прилюдного захисту.

За результатами виконання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти має набути передбачених освітньою програмою компетентностей, знань і умінь:

Освітньо-професійна програма «Середня освіта
(Історія та громадянська освіта)»

Загальні компетентності:

❖ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

❖ Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

❖ Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

❖ Знання та розуміння предметної області і професійної діяльності.

❖ Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності,

застосування набутих знань у життєвих та професійних ситуаціях.

❖ Здатність до комунікації в усній і письмовій формах державною та іноземною мовами для вирішення завдань професійної діяльності.

❖ Володіння комунікативними навичками, здатність проявляти емпатію, працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні поставлених завдань з представниками інших професійних груп різного рівня.

❖ Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності.

❖ Володіння навичками критичного мислення.

❖ Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

Фахові компетентності:

❖ Здатність до критичного осмислення новітніх досягнень історичної та педагогічної науки, застосовування їх здобутків у власних дослідженнях.

❖ Вільне оперування основними історичними концепціями, здатність осмислювати і співставляти історичні факти,

висувати гіпотези, вибудовувати моделі процесів і явищ української та світової історії.

❖ Здатність проводити паралелі між поточними подіями та процесами в Україні та світі й минулим.

❖ Здатність до аналізу актуальних проблем світової та української історії новітньої доби, ключових подій, процесів та особливостей цього періоду.

❖ Здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння різних джерел та наукової інформації з історії України та всесвітньої історії, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

❖ Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі з історії, правознавства та громадянської освіти, використовувати інновації та різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності, здійснювати пошук, критично оцінювати та оперувати інформацією у професійній діяльності, використовувати та створювати (за потреби) цифрові технології, зокрема електронні освітні ресурси.

❖ Здатність до дослідницької діяльності, застосування теоретичних основ наукового дослідження під час підготовки кваліфікаційної роботи магістра.

❖ Здатність викладати складну історичну інформацію у зв'язній формі.

❖ Виявляти і критично осмислювати історичні та історіографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію.

❖ Здатність формувати високу історичну й громадянську свідомість, політичну культуру, національну гідність та історичну національну пам'ять.

Програмні результати навчання:

Успішне виконання завдань освітнього компонента сприятиме формуванню таких знань та умінь:

✓ Знати методологію, методи та принципи організації наукових досліджень, зокрема магістерської роботи як виду навчально-дослідницької роботи.

✓ Знати та розуміти етапи розвитку історичної науки, зміст її концепцій, теорій і шкіл, головні тенденції розвитку світової історіографії новітнього часу.

✓ Мати спеціалізовані концептуальні знання, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності у системі освіти, зокрема в контексті дослідницької роботи.

✓ Уміти застосовувати методологічну компетентність, положення філософських теорій

та концепцій до дослідження професійних проблем; вибудовувати логіку та методологію отримання наукового знання у своїй професійній галузі.

✓ Застосовувати наукову критику до аналізу поглядів дослідників минулого, робити узагальнення щодо теоретичного і методичного рівня наукових праць з історії.

✓ Уміти пояснювати суспільні явища, процеси та тенденції в Україні та світі, існуючі парадигми історії новітньої доби, історичні корені сучасних проблем людства.

✓ Уміти застосовувати пошук, аналіз та розуміння різних джерел та наукової інформації з історії України та всесвітньої історії, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

✓ Уміти використовувати знання з теорії та методології історії у дослідницьких проєктах, здійснювати бібліографічно-пошукову роботу, у т.ч. з використанням сучасних інформаційних технологій, працювати з текстами наукових джерел, планувати, організувати та здійснювати наукові дослідження і репрезентувати їх результати.

✓ Уміти формулювати мету, формувати план, визначати методиками та методи дослідження, оформляти підсумки роботи згідно

з установленими вимогами із залученням сучасних засобів редагування й друку.

✓ Уміти представляти власні знання, висновки та аргументацію, а також здійснювати їх трансфер.

✓ Відповідально ставитись до виконуваної роботи та досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики, самостійно виконувати завдання професійно-педагогічної діяльності учителя, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності.

✓ Аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів.

Освітньо-професійна програма «Історія»

Загальні компетентності:

❖ Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

❖ Здатність спілкуватися іноземною мовою.

❖ Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

❖ Здатність працювати в міжнародному контексті.

❖ Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності:

❖ Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

❖ Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

❖ Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.

❖ Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

❖ Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проєкти.

❖ Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.

❖ Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

❖ Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики

Програмні результати навчання:

Успішне виконання завдань освітнього компонента сприятиме формуванню таких знань та умінь:

✓ Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.

✓ Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

✓ Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

✓ Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

✓ Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.

✓ Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань

історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються

✓ Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.

Здобувачеві вищої освіти надають право обрати тему роботи, визначену кафедрою, або запропонувати власну з обґрунтуванням доцільності її розробки. Назва кваліфікаційної роботи повинна бути, по можливості, стислою, відповідати суті поставленого наукового завдання, указувати на наукову проблему.

Тему роботи закріплюють персонально за кожним здобувачем на початку навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти рішенням кафедри історії та археології, а також вченої ради навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук.

Кваліфікаційну роботу виконують в термін, передбачений графіком навчального процесу державною мовою. За погодженням з науковим керівником допускається використання під час написання та захисту роботи англійської мови.

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ

Керівництво кваліфікаційними роботами покладається на провідних викладачів кафедри історії та археології – кандидатів і докторів наук, професорів, доцентів (як виняток – старших викладачів, викладачів, асистентів), які успішно здійснюють науково-дослідну роботу. До керівництва та рецензування робіт можуть бути залучені також представники роботодавців.

Призначаючи керівника, ураховують принцип наступності наукового керівництва студентською науковою роботою на попередніх курсах навчання, а також наукові інтереси здобувача вищої освіти.

Обов'язки наукового керівника кваліфікаційної роботи:

1) допомога здобувачеві вищої освіти у виборі теми кваліфікаційної роботи;

2) участь у складанні індивідуального плану й систематична перевірка його виконання здобувачем вищої освіти;

3) надання консультацій з питань порядку, послідовності виконання кваліфікаційної роботи, визначення змісту та обсягу відповідних її частин;

4) надання допомоги у визначенні переліку питань і практичних матеріалів, які належить

вивчити й зібрати під час науково-дослідної та педагогічної практики;

5) допомога в доборі історичних джерел та літератури, інших матеріалів, які доцільно використати під час виконання кваліфікаційної роботи;

6) надання консультацій за змістом кваліфікаційної роботи;

7) перевірка виконання здобувачем вищої освіти проміжних етапів і всієї роботи, надання допомоги в її науковому редагуванні;

8) організація перевірки роботи на академічний плагіат та вирішення питання про допуск роботи до попереднього захисту на кафедрі;

9) складання відгуку про кваліфікаційну роботу з її ґрунтовною характеристикою відповідно до критеріїв оцінювання.

Обов'язки здобувача вищої освіти:

1) обрати тему кваліфікаційної роботи, скласти її анотацію та обґрунтування;

2) визначити перелік питань і практичних матеріалів, які належить вивчити й зібрати під час практик;

3) дібрати джерела та літературу, які доцільно використати під час виконання кваліфікаційної роботи;

4) підготувати кваліфікаційну роботу відповідно до індивідуального графіка;

5) дотримуватися принципів академічної доброчесності;

6) захистити кваліфікаційну роботу перед екзаменаційною комісією, продемонструвавши рівень власної наукової кваліфікації, уміння самостійно здійснювати науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Здобувачі вищої освіти один раз на семестр звітують про хід виконання кваліфікаційної роботи, за що отримують залік (результати розгляду поточних результатів роботи фіксують у протоколі засідання кафедри та у відомості).

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ РОБОТИ

Кваліфікаційна магістерська робота – самостійне навчально-наукове дослідження, яке здобувач виконує протягом навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти як окремий освітній компонент освітньої програми.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» кваліфікаційна робота передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань за освітньою програмою і застосування їх для вирішення конкретних наукових, технічних, економічних, виробничих та інших завдань, а також розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою наукового дослідження та експерименту, пов'язаних з темою роботи.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи повинен становити 70 – 80 сторінок без урахування списку використаних джерел і літератури, а також додатків.

Кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульну сторінку;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за потреби);
- вступ;
- основну частину;
- висновки;

- список використаних джерел і літератури;
- додатки (за потреби).

Титульна сторінка

Титульна сторінка є першою сторінкою кваліфікаційної роботи і повинна містити такі відомості:

- 1) назва міністерства;
- 2) назва закладу вищої освіти;
- 3) назва інституту;
- 4) назва кафедри;
- 5) тема;
- 6) відомості про здобувача вищої освіти;
- 7) відомості про наукового керівника;
- 8) відомості про оцінку роботи;
- 9) місто і рік виконання кваліфікаційної роботи.

Зразок оформлення титульної сторінки подано в Додатку А.

Зміст

Зміст подається на початку кваліфікаційної роботи та містить назви й номери початкових сторінок усіх структурних компонентів роботи: вступу, розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків, інших структурних частин.

Зразок оформлення змісту подано в Додатку Б.

Перелік умовних позначень

Якщо в кваліфікаційній роботі вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, символи, аббревіатури, позначення тощо, то їх перелік може бути подано у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом під заголовком «Перелік умовних позначень». Незалежно від цього при першій появі цих елементів у тексті кваліфікаційної роботи наводять їх розшифровку.

Перелік друкують двома колонками: ліворуч за абеткою наводять специфічні термін, скорочення, символ, аббревіатуру, позначення чи ін., а праворуч – їх детальну розшифровку.

Зразок оформлення переліку умовних позначень подано в Додатку В.

Вступ

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, підстави й вихідні дані для розробки теми. У вступі треба обґрунтувати актуальність і доцільність роботи для сучасної науки, а також визначити її мету. Відповідно до поставленої мети формулюють завдання дослідження. Далі окреслюються об'єкт та предмет роботи, хронологічні та географічні межі дослідження, методи, практичне значення

одержаних результатів, апробація та структура роботи.

Актуальність теми – обов'язкова вимога до наукової роботи. Тут визначити наукове та суспільно-політичне значення обраної проблеми дослідження, підкреслити чому саме зараз обрану тему варто вивчати, у чому доцільність роботи для розвитку історичної науки сучасної України. Визначення актуальності не повинно бути багатослівним, буде достатньо кількох речень.

Мета роботи відбиває її головну ідею й зазвичай тісно пов'язана з назвою роботи. Вона чітко вказує, що саме розв'язується в роботі. Не слід формулювати мету як «дослідити...», «вивчити...», тому що ці слова вказують на засіб її досягнення, а не на саму мету. Слушними будуть такі формулювання: «встановити...», «змоделювати...», «реконструювати...», «з'ясувати...», «визначити...», «описати...» тощо.

Завдання роботи – кроки, завдяки яким досягається мета дослідження. Для кваліфікаційної роботи зазвичай достатньо 3-4 завдань. Їх формулюють у вигляді переліку:

- визначити ...
- проаналізувати...
- висвітлити ...
- з'ясувати...
- охарактеризувати...

• встановити ...

Мета та завдання переважно перегуковуються зі структурними одиницями основної частини кваліфікаційної роботи. Мета відображена у темі, а завдання – у назвах розділів та підрозділів.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблему, обрану дослідником для вивчення.

Предмет дослідження – конкретний аспект або особливості об'єкта, який вивчає дослідник. Тобто предмет міститься в межах об'єкта. Як правило, предмет чітко й повно відбивається в темі роботи.

Наприклад, визначимо об'єкт і предмет для теми «Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни». Об'єктом у даному випадку буде Друга світова війна, а предметом – розвиток Руху Опору в Україні в той час.

Хронологічні межі дослідження – це визначення конкретного часового простору, коли відбувалися події, досліджені в кваліфікаційній роботі. Доцільним є визначення нижньої та верхньої межі дослідження із обґрунтуванням їх виділення. Переважно використовується така конструкція: нижня межа обумовлена..., верхня межа пов'язана... тощо.

Географічні межі дослідження – просторові межі, конкретна територія, на якій відбувалися

події, які досліджуються в роботі. В деяких темах визначити географічні межі складно або ж немає потреби. У таких випадках допускається зазначення лише хронологічних меж дослідження.

Методи дослідження – перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої мети зі відзначенням того, що саме досліджувалось кожним методом.

Нагадаємо, що наукове дослідження може відбуватися на *емпіричному* (накопичення фактів) і *теоретичному* (узагальнення знань) рівнях.

Відповідно до різних критеріїв виділяють такі групи методів:

- загальнологічні: класифікації, аналогії, дедукції та індукції, узагальнення і систематизації та ін.;

- спеціально-історичні: ретроспективний, проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, синхронний, статистичний, історикотипологічний, періодизації, структурно-систематичний, біографічний та ін.

- емпіричні: спостереження, опитування, бесіди, анкетування та тестування, експеримент тощо.

Практичне значення одержаних результатів – відомості про наукове використання та практичне застосування

результатів або рекомендації щодо їх використання.

Якщо результати кваліфікаційної роботи спеціальності 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) були впроваджені у закладах загальної середньої, професійної чи фахової передвищої освіти, то для підтвердження треба надати довідку, оформлена на бланку установи та завірена у встановленому порядку. Такий практичний результат обов'язково вказують у відповідному розділі вступу роботи.

Апробація результатів (за наявності) в разі, якщо здобувач вищої освіти брав участь у наукових заходах (конференціях, круглих столах, семінарах тощо) із оголошенням результатів своєї роботи та має підтвердження (опубліковані тези, статті, сертифікати та ін.). У цій частині вступу треба вказати їх назву, рік та місце проведення, а також подати бібліографічний опис публікацій.

Вступ закінчується характеристикою *структури кваліфікаційної роботи*, у якій вказуються основні структурні одиниці роботи, кількість розділів, додатків і загальний обсяг дослідження.

Основна частина

Основна частина роботи складається з розділів та підрозділів. Розділи, підрозділи повинні містити закінчену інформацію, а їхній зміст відповідати назвам. Виклад матеріалу в розділі підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Наприкінці кожного підрозділу та розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

При написанні кваліфікаційних робіт у здобувачів вищої освіти часто виникають труднощі з розподілом інформації основної частини роботи на розділи та підрозділи. Для того щоб вдало здійснити цей поділ, варто дотримуватися таких вимог:

1. Кожен розділ починається з нової сторінки.

2. Усі розділи роботи мають бути приблизно однаковими за обсягом.

3. Розділ за обсягом не може бути меншим, ніж 7 сторінок.

4. Матеріал одного розділу не повинен повторюватися в іншому розділі.

5. Не допускається повторення назви теми роботи у назві одного з розділів, а назви розділу – у назві підрозділів.

Перший розділ має бути присвячено огляду джерел і літератури (джерельна база та історіографія дослідження). Це стисла характеристика використаних джерел та ступеня розробленості теми роботи в існуючій вітчизняній і зарубіжній літературі.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи зазвичай використовують такі історичні джерела: документи, повідомлення преси, матеріали статистичних збірників, виступи політичних діячів, матеріали офіційних веб-сайтів і т.п. Специфічними джерелами з методики навчання історії, правознавства та громадянської освіти можуть бути програми навчальних дисциплін, тематичні та календарні плани, навчальні та поурочні плани, робочі програми, підручники, навчально-методичні та навчальні посібники тощо.

Структура огляду джерельної бази може бути різною. В огляді використаних джерел треба вказати на те, які саме історичні джерела дозволили досягнути мети дослідження та подати їх характеристику, вказавши яка саме інформація міститься у конкретному джерелі або групі джерел.

Для аналізу історіографії дослідження варто зробити узагальнюючий опис використаної літератури (монографії, наукові статті, навчальні посібники), в якій розглядалися питання, що досліджуються в кваліфікаційній роботі. Варто виділити роботи, які безпосередньо присвячені темі роботи, а також ті, які торкаються її опосередковано. Правильним буде поділити використані роботи на умовні групи, виділивши спільне та відмінне у цих роботах.

Також в огляді підкреслюються окремі аспекти теми, розроблені в працях вітчизняних та закордонних науковців, називаються питання, які ще залишилися невирішеними. Варто закінчити розділ коротким резюме стосовно того чи є тема ґрунтовно вивченою науковцями й чи є необхідність у подальшому проведенні досліджень у цьому напрямі.

Певну специфіку має структура кваліфікаційної роботи здобувачів освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)». У підготовці вчителів історії, правознавства та громадянської освіти провідна роль належить опануванню методики навчання цих дисциплін. Саме тому кваліфікаційні роботи обов'язково мають містити методичну складову.

Зазвичай основна частина кваліфікаційної роботи з методики містить *теоретичний* та *практичний* розділи.

У теоретичному розділі розглядаються основні теоретичні аспекти проблеми, розглядаються концепції, проводиться аналіз сучасних поглядів на проблему у контексті завдань дослідження.

Варто проаналізувати нормативно-правову базу освітнього процесу відповідно до теми кваліфікаційної роботи, розглянути методику викладання теми в сучасній українській школі, визначити зв'язок предмету кваліфікаційної роботи з програмою шкільних відповідних навчальних предметів, вказавши клас, тему, вимоги до засвоєння учнями навчального змісту.

У практичному розділі має бути викладено результати власного педагогічного дослідження і розкрито методику використання матеріалів дослідження у практичній роботі вчителя.

Здобувач може запропонувати форму вивчення досліджуваної проблеми в школі з обґрунтуванням її ефективності для формування компетентностей школярів (різні форми уроків, екскурсія, факультатив, гурток тощо). Корисними будуть конкретні приклади використання окремих методів, технологій і прийомів.

Особливо цінним буде подання власної методичної розробки конспекту уроку (з історії України, всесвітньої історії, правознавства, громадянської освіти) або виховного заходу з теми кваліфікаційної роботи, інших дидактичних матеріалів, практичних рекомендацій тощо.

У кваліфікаційній роботі усі твердження потрібно обґрунтовувати та доводити фактичним матеріалом із посиланням на джерела або літературу. Правила цитування та посилання будуть подані нижче.

Висновки

Безпосередньо після викладу тексту основної частини кваліфікаційної роботи вміщують висновки до неї. Висновки викладають з нової сторінки. Їх приблизний обсяг – 4–5 сторінок.

Висновки повинні інформувати про досягнення мети дослідження і виконання поставлених завдань. Перший пункт висновків має дати стисло оцінку стану проблеми. Далі висновки мають бути чітко пов'язані із завданнями, які автор ставив у вступі до своєї роботи, а саме розкривати, як ці завдання вирішені. Так, якщо було поставлено 3-4 завдання, то у висновках має бути сформульовано 3-4 чітких результати, які відповідають цим завданням.

Наостанок у висновках подають рекомендації щодо наукового і практичного використання здобутих результатів та подальших перспектив дослідження.

Варто звернути увагу, що висновки не можуть містити нової інформації, про яку не йшлося в основній частині кваліфікаційної роботи. Відповідно цитати та посилання, навіть якщо вони підтверджують думку автора, у висновках не наводяться.

Список використаних джерел і літератури

У списку використаних джерел і літератури вказують найменування та вихідні дані всіх використаних дослідником наукових праць (монографій, наукових статей, наукових збірників, підручників, довідників), а також історичних джерел. Це одна із суттєвих частин наукової роботи, що віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження.

Мінімальна кількість джерел, використаних для написання кваліфікаційної роботи – 30–40 найменувань. На всі позиції в списку джерел і літератури мають бути посилання в роботі.

Джерела та літературу в списку можна розміщувати одним із таких способів:

а) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків (в разі відсутності автора – за назвою книги, збірника, словника тощо);

б) у порядку появи посилань у тексті.

Нумерація у списку використаних джерел і досліджень є наскрізною. Кожний бібліографічний запис в алфавітному порядку треба починати з нового рядка.

Усі джерела та література подаються тією мовою, якою вони видані. Переклад іншомовних назв видань українською мовою є неприпустимим. Видання, надруковані кирилицею, передують тим, які видані іншими алфавітами (латиницею тощо).

Відомості про джерела та літературу, включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Обсяг сторінок списку джерел і літератури не включається в обов'язкову кількість сторінок кваліфікаційної роботи.

Приклади оформлення списку джерел і літератури подано в Додатку Г.

Додатки

Додатки не є обов'язковим елементом дослідження, однак підвищують рівень наочності, довіри до його результатів та повноту

сприйняття роботи. До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, який може змінити впорядковане і логічне уявлення про роботу або не може бути розміщений в основній частині через великий обсяг, способи відтворення тощо.

У додатки зазвичай включають:

- додаткові ілюстрації;
- великі за розміром таблиці;
- окремі документи, які автор вважає доцільним навести повністю, витяги із документальних джерел тощо;
- анкети, матеріали інтерв'ю;
- діаграми, графіки, гістограми, схеми тощо.

У тексті обов'язково слід зробити посилання на додатки в тому місті, де є необхідність до них звернутися.

Відповідно додатки розміщують у кінці кваліфікаційної роботи як її продовження, розташовуючи у порядку появи посилань на них у тексті роботи.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки та мати заголовок. У правому верхньому кутку над заголовком великими літерами української абетки (за винятком літер Ї, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ђ) друкують відповідно: «Додаток А», «Додаток Б». Якщо до наукової роботи включено лише один додаток, то слово

«Додаток» вживається без літери. Заголовок додатка подається відповідно до правил оформлення структурних частин роботи. Наприклад:

Додаток А

ЗАГОЛОВOK

Обсяг додатків не включається в обов'язкову кількість сторінок кваліфікаційної роботи.

ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Здобувач вищої освіти здійснює підготовку й написання кваліфікаційної роботи під керівництвом наукового керівника й зобов'язаний подавати йому роботу для перевірки в установлені терміни відповідно до індивідуального плану.

Недотримання узгодженого календарного графіка написання роботи (несвоєчасне завершення розділів та роботи загалом) розглядається як невиконання ним навчального плану, що може бути підставою для відрахування його з університету як такого, що не виконав навчальний план.

Обов'язковим є публічний розгляд поточних результатів кваліфікаційної роботи на засіданнях кафедри не рідше, ніж один раз на семестр. За результатами цих розглядів здобувач вищої освіти отримує залік, який виставляється у залікову відомість.

Робота над написанням кваліфікаційної роботи складається з низки важливих етапів, які мають певну послідовність. Дотримання цих етапів спрямоване на підвищення результативності науково-дослідної роботи здобувача вищої освіти.

I етап. *Вибір теми.*

На цьому етапі відбувається вибір теми роботи і з'ясовується ступінь її розробленості в науковій історичній літературі. Вибір кваліфікаційної роботи треба починати з консультації з науковим керівником та ознайомлення з рекомендованою кафедрою тематикою робіт. Здобувач вищої освіти має право запропонувати свою тему, яка найбільше відповідає його науковим інтересам і характеру спеціалізації. Окрім того, слід пам'ятати про актуальність обраної теми, її забезпеченість джерелами та можливість подальшої розробки як теми дисертаційної роботи. Остаточна назва теми визначається протягом першого місяця навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти та затверджується на засіданні вченої ради навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук. У разі необхідності тема магістерської роботи може бути скоригована, але не пізніше, ніж за два місяці до її захисту.

II етап. *Підбір та попереднє вивчення джерел та літератури.*

Першопочатково варто опрацювати найновішу літературу та опубліковані джерела з обраної теми. Допомогу в їх пошуках надають різноманітні бібліотечні каталоги (алфавітний,

систематичний, каталог назв тощо), «Літописи книг», «Літописи журнальних статей», відкриті книжкові фонди, електронні бази даних, бібліографічні покажчики, посилання в книгах і статтях, каталоги архівних фондів і описів, описи архівних матеріалів тощо.

При роботі з пошуком джерел у мережі Інтернет обов'язково треба звертати увагу на походження інформації. У першу чергу варто використовувати матеріали офіційних веб-сайтів державних установ та інституцій (сайтів парламентів, президентів, міністерств та відомств, органів самоврядування тощо), міжнародних організацій, політичних партій та об'єднань, бібліотек, університетів, якісної преси та інших ЗМІ тощо. Натомість уникати сайтів, які передрукують інформацію без вказування джерела її походження, не вказують дата виходу та автора матеріалу, подають інформацію, яку не можна перевірити тощо.

Під час опрацювання літератури слід звернути увагу на необхідність якомога повнішої фіксації вихідних даних цитованого джерела чи праці (автор, назва, рік та місце видання, видавництво, загальна кількість сторінок, сторінка, з якої береться цитата тощо).

Результатом цього етапу має стати складання орієнтовного переліку джерел та літератури. Саме під час збору інформації

вимальовується загальні контури роботи.

III етап. *Складання плану кваліфікаційної роботи.*

Виконана робота дозволяє скласти робочий план. У міру накопичення матеріалу та вивчення теми план удосконалюється, корегується й, нарешті, відпрацьовується його остаточний варіант.

План охоплює такі структурні частини роботи: вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

Вимоги до структури за планом:

1. Назви заголовків мають бути стислими та відповідати меті та змісту роботи.

2. Не допускається повторення назви теми роботи у назві одного з розділів.

3. План має бути або простим або складним, але не може бути змішаним. Якщо один з розділів розбитий на підрозділи, то й інші розділи мають складатися з кількох підрозділів.

4. У роботі зі складним планом у розділі має бути не менше двох підрозділів.

5. Не слід робити багато розділів (більше ніж 3–5).

Як приклад можливого плану дослідження наведено план роботи «**Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни**».

Вступ.

Розділ 1. Радянський рух Опору в Україні.

Розділ 2. Український національний рух Опору.

Розділ 3. Польський визвольний рух на західноукраїнських землях.

Висновки.

Список використаних джерел і літератури.

Додатки.

Попередній план роботи має бути погоджено з науковим керівником.

IV етап. *Написання вступу.*

Перший варіант вступу до кваліфікаційної роботи має на меті засвідчити розуміння здобувачем вищої освіти мети та завдань його роботи. Варто попередньо сформулювати актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, хронологічні та географічні межі дослідження, а також у загальних рисах здійснити аналіз вивченої на цей момент літератури. Протягом наступних семестрів зазначені вище пункти вступу можуть коригуватися, а остаточний варіант вступу слід писати після завершення

написання основної частини кваліфікаційної роботи.

V етап. *Написання та літературне оформлення основного тексту роботи.*

Текст всієї роби має сприйматися як єдине ціле. Тому матеріал має бути композиційно вибудованим, логічно впорядкованим, викладеним в єдиному науковому стилі з наявністю логічних переходів між частинами.

На цьому етапі особливу увагу варто звернути на оформлення посилань. Вимоги до оформлення тексту кваліфікаційної роботи викладено у відповідному розділі нижче.

VIII етап. *Написання остаточного варіанту вступу та висновків, оформлення списку літератури. Подання тексту роботи на перевірку науковому керівнику.*

Готовий текст кваліфікаційної роботи (перший варіант) подають на перевірку науковому керівнику. Після усунення всіх зауважень керівника здобувач вищої освіти завершує оформлення роботи й подає її науковому керівникові для підсумкової перевірки на предмет відповідності встановленим вимогам та дотримання принципів академічної доброчесності. За умови належного

виконання кваліфікаційна робота подається на відповідну кафедру.

ІХ етап. *Передзахист кваліфікаційної роботи на кафедрі.*

Попередній захист кваліфікаційної роботи в відбувається в спеціально створеній комісії кафедри. Його проводять не пізніше ніж за чотири тижні до захисту магістерської роботи. У разі виявлення несуттєвих недоліків здобувачеві вищої освіти може бути надано час для їх усунення. У разі невідповідності роботи встановленим вимогам, наявності суттєвих недоліків, комісія складає й подає на кафедру висновок про недопущення її до захисту.

Х етап. *Захист кваліфікаційної роботи.*

Завершальним етапом є захист кваліфікаційної роботи. Вимоги до порядку захисту викладено у відповідному розділі нижче.

ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

Оформлення кваліфікаційної роботи здійснюється її автором відповідно до діючих державних стандартів. Вона подається на захист у вигляді спеціально підготовленого друкованого тексту в переплетенні та в електронному вигляді.

Робота повинна бути виконана друкованим способом на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм). Таблиці та ілюстрації можна подати на аркушах формату А3. Набір усього тексту здійснюється у редакторі *Microsoft Word* шрифтом *Times New Roman*, розмір шрифту – 14 пт.

Текст кваліфікаційної роботи друкують з міжрядковим інтервалом 1,5 (до тридцяти рядків на сторінці), поля: угорі, внизу – 20 мм, з лівого боку – 30 мм, з правого боку – 15 мм. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту й дорівнювати 1,25 см.

Друк повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту роботи має бути стандартною.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки структурних частин роботи **ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ** (за наявності), **ВСТУП, РОЗДІЛ** (з назвою), **ВИСНОВКИ, СПИСОК**

ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ (за наявності) друкують великими літерами симетрично до тексту (по центру).

Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 3–4 інтервалам.

Кожну структурну частину, крім підрозділів, починають з нової сторінки.

Нумерація

Усі структурні одиниці роботи підлягають суцільній нумерації. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами без знаку «№».

Першою *сторінкою* кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому кутку без крапки в кінці.

Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел і літератури не нумерують.

Номер *розділу* ставлять після слова **РОЗДІЛ** (крапку не ставлять). Назву розділу друкують з нового рядка:

РОЗДІЛ 1 **НАЗВА РОЗДІЛУ**

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку (наприклад: 1.3 – третій підрозділ першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу).

Таблиці також нумерують послідовно у межах розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках). У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: Таблиця 1.2 (друга таблиця першого розділу).

Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Якщо в роботі одна ілюстрація або таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Ілюстрації та таблиці

Основними видами ілюстративного матеріалу в наукових роботах історичного напрямку є фотографія, карта, схема, діаграма, графік, а також таблиці. Їх слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більші від формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують після згадування в тексті або в додатках.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За потреби їх доповнюють пояснювальним підписом, який має містити текст з якомога стислою характеристикою зображеного. Номер ілюстрації, її назву та підпис розміщують послідовно під ілюстрацією.

Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, котру розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою за 8 мм. Приклад оформлення таблиці подано в Додатку Д.

Таблицю слід розташовувати після першого згадування про неї в тексті. Її розміщують таким чином, щоб можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати частини одну під одною в межах однієї сторінки. Якщо таблиця переноситься на наступну сторінку, то над таблицею пишеться «Продовження таблиці» і вказується її номер.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі – лапками. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку не подають, то в ньому ставлять прочерк.

У тому місці, де викладається текст, пов'язаний із ілюстрацією чи таблицею, і де читачеві треба вказати на них, розміщують посилання у круглих дужках (рис. 1.3) чи (див. Таблицю 1.2). Також використовують звороти типу: «...як видно на рис. 1.3», «...як показано рис. 1.3», «Таблиця 1.2 дає змогу припустити, що...» та ін.

Якщо таблицю, малюнок, карту, діаграму тощо створено не автором кваліфікаційної роботи особисто, після її назви треба обов'язково дати посилання на автора та джерело.

Мова і стиль наукової роботи

Кваліфікаційна робота є працею наукового характеру, тому вимагає серйозного ставлення до стилю й мови, які склалися під впливом так званого академічного етикету.

Науковий текст повинен складатися лише з точних тверджень, фактів і відомостей. Використання спеціальної термінології дозволяє у стислій формі давати розгорнуті визначення та характеристики наукових фактів, понять, процесів і явищ.

Слід чітко дотримуватися конкретної наукової термінології. Не варто використовувати замість прийнятих в історичній науці термінів специфічну лексику, тобто слова і вирази, поширені у певному середовищі. Не треба також

застосовувати анахронізми, архаїзми, неологізми тощо.

Особливістю наукової мови також є відсутність експресії, емоційних висловлювань.

У науковому тексті частіше використовують складнопідрядні, ніж складносурядні речення. Безособові, неозначено-особові речення в тексті наукових робіт вживаються при описі фактів, процесів і явищ. Називні речення використовуються в назвах розділів та підрозділів, у підписах під малюнками, ілюстраціями, схемами, діаграмами.

Головною ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Це робить текст цілісним, завершеним. Для вираження логічних зв'язків у тексті використовують синтаксичні засоби, які вказують на:

❖ послідовність розвитку думки (*спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже і т. ін.*);

❖ заперечення (*проте, тимчасом, але, тоді як, однак та ін.*);

❖ причинно-наслідкові зв'язки (*таким чином, тому що, завдяки тому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж*);

❖ перехід від однієї думки до іншої (*перш ніж перейти до..., розглянемо, зупинимось на..., варто розглянути і т. д.*);

❖ результат, висновок (*отже, на закінчення зазначимо, усе зазначене дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...*).

Засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники і дієприкметники (*даний, той, такий, названий, вказаний і т. ін.*).

Обов'язковою вимогою є вказівка на джерело повідомлення або автора висловленої думки, що реалізується через використання слів і сполучень *«за повідомленням», «за даними», «на думку»* тощо.

Стиль писемної наукової мови – це безособовий монолог. Уся увага зосереджується на змісті повідомлення, авторське «я» відсунене на другий план. Виклад матеріалу в роботі, за традицією, ведуть від першої особи множини (*На нашу думку...*), але краще віддавати перевагу безособовій формі (*...дає можливість переконатися...*).

Подання текстового матеріалу

Текстовий матеріал наукового твору різноманітний. До нього належать складні числівники, літерні позначення, цитати, посилання, переліки тощо, тобто те, що при оформленні роботи потребує знання особливих техніко-орфографічних правил.

Написання числівників. Прості кількісні числівники, якщо при них немає одиниць виміру, пишуться словами. Наприклад: *п'яти років* (не: *5 років*), *на трьох зразках* (не: *на 3 зразках*). Складні кількісні числівники пишуться цифрами, за винятком тих, якими починається абзац (такі числівники пишуться словами). Числа зі скороченим позначенням одиниць пишуться цифрами. Наприклад: *7 л, 24 кг*. Після скорочення «л», «кг» та ін. крапка не ставиться.

При перерахуванні однорідних чисел (величин) скорочена назва одиниці виміру ставиться тільки після останньої цифри. Наприклад: *3, 14 та 25 кг*.

Кількісні числівники при написанні їх арабськими цифрами не мають на письмі відмінкових закінчень, якщо вони супроводжуються іменниками. Наприклад: *на 20 сторінках* (не: *на 20-ти сторінках*).

Прості та складні порядкові числівники пишуться словами. Наприклад: *третій, тридцять четвертий, двісті шостий*. Винятком є випадки, коли написання порядкового номера зумовлено традицією, наприклад: *4-й Український фронт*.

Числівники, що входять до складних слів, у наукових текстах пишуться цифрами. Наприклад: *15-тонна вантажівка, 30-відсотковий розчин*.

Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, супроводжують відмінковими закінченнями. Після числа ставиться дефіс, а за ним пишуть:

а) одну останню літеру, якщо вони закінчуються на голосний (крім «о» та «у») або на приголосний звук;

б) дві останні літери, якщо закінчуються на приголосний та голосний «о» чи «у».

Наприклад: третя декада – *3-я декада* (не: *3-тя*), п'ятнадцятий день – *15-й день* (не: *15-ий*), тридцятих років – *30-х років* (не: *30-их*), двадцяті роки – *20-і* (не: *20-ті*) роки, десятого класу – *10-го класу* (не: *10-о* або *10-ого*), у сьомому рядку – *у 7-му рядку* (не: *7-у* або *7-ому*).

При перерахуванні кількох порядкових числівників відмінкове закінчення ставиться тільки один раз. Наприклад: *учні 1 та 2-го класу*.

Після порядкових числівників, позначених цифрами, якщо вони стоять після іменника, якого стосуються, відмінкові закінчення не ставляться. Наприклад: *у розділі 3, на рис. 2*.

Так само без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення порядкових номерів століть, кварталів, томів видань тощо. Наприклад: *XX століття* (не: *XX-е століття*).

Правила скорочення. Скорочення – це частина слова, або усічене ціле слово. Такий скорочений запис слів і словосполучень використовується для зменшення обсягу тексту з метою дати максимум інформації.

Для утворення таких слів використовуються три основних способи:

1) залишається тільки перша (початкова) літера слова (*рік – р.*);

2) залишається частина слова, відкидається закінчення та суфікс (*рисунок – рис.*);

3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких вставляється дефіс (*університет – ун-т*).

Тут треба мати на увазі, що скорочене слово повинне закінчуватися на приголосний, окрім «й».

У науковому тексті трапляються такі види скорочень:

1) літерні абрєвіатури;

2) складноскорочені слова;

3) умовні графічні скорочення за частинами слів і початковими літерами.

Літерні абрєвіатури складаються з перших (початкових) літер повних найменувань (УРСР, СРСР, ЮНЕСКО, МОН).

Іншим видом скорочень є *складноскорочені слова*, які складаються з поєднання:

а) усічених та повних слів (*профспілка* – *професійна спілка*);

б) тільки усічених слів (*колгосп* – *колективне господарство*).

У тексті наукових робіт також використовуються *умовні графічні скорочення* за частинами і початковими літерами слів. Наприклад: і таке інше – *і т. ін.*, і так далі – *і т. д.*, дивись – *див.*, століття – *ст.*, роки – *рр.* Існують також такі загальноприйняті скорочення: *т.* – том, *н. ст.* – новий стиль, *ст. ст.* – старий стиль, *н. е.* – наша ера, *м.* – місто, *обл.* – область, *гр.* – громадянин, *с.* – сторінки, *акад.* – академік, *доц.* – доцент, *проф.* – професор.

Слова «*та інші*», «*і таке інше*» всередині речення не скорочують. Не допускається скорочення слів «так званий» (т. зв.), «так як» (т. я.), «наприклад» (напр.), «формула» (ф-ла), «рівняння» (р-ня), «діаметр» (діам.).

Наукові тексти містять також переліки, що складаються як із закінчених, так і незакінчених фраз. Незакінчені фрази пишуться з маленьких літер і позначаються арабськими цифрами або маленькими літерами з круглою дужкою.

Є два варіанти оформлення таких фраз. Перший варіант: перелік складається з окремих слів (або невеликих фраз без розділових знаків

всередині), які пишуть у підбір з іншим текстом і відокремлюють комою.

Другий варіант: перелік складається з розгорнутих фраз із власними розділовими знаками (тут частини пишуться з нового рядка і відокремлюються одна від одної крапкою з комою або крапкою).

ЦИТУВАННЯ ТА ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРУ

Думки інших авторів та цитати повинні мати посилання на висновки дослідника, при вказівці на важливе свідчення джерела, запозиченні положень, використанні фактичного матеріалу, результатів досліджень інших авторів. Це стосується й посилань на електронні ресурси. Пряме запозичення ідей та положень без указівок на джерела неприпустиме та є проявом академічної недоброчесності.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетного автора або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у використаній роботі чи джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці).

Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням;

г) для економії тексту може використовуватися непряме цитування – переказ, перефразування оригінального тексту, виклад думок іншого автора своїми словами. У такому випадку бажано одразу вказати на авторство, наприклад: «Як зазначає N,...», «можна погодитися із думкою N...» або «N. з цього приводу вважає...». Такий текст у лапки не береться, наприкінці має посилання. Але в таких випадках слід бути максимально точним у викладі думок автора та коректним щодо оцінювання його результатів.

д) цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те і те знижує рівень наукової праці;

е) якщо треба виявити ставлення автора роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак запитання;

є) якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, тире і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується в круглій дужці.

Варіантами таких застережень є: *(курсив наш. – О. Н.)* або *(підкреслено мною. – О. Д.)*.

Автор роботи повинен давати посилання на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, статей, інших робіт з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, таблиць з праці чи джерела, на яке подано посилання в роботі.

Посилання в тексті роботи слід робити згідно з їх переліком у загальному списку у квадратних дужках, наприклад: «...у працях [1–7]...» або «як указано автором [8]...». Якщо посилання йде на декілька робіт чи джерел, то вони подаються у квадратних дужках через крапку з комою [1; 4; 34].

Якщо в тексті є багато посилань на ті самі роботи чи джерела, то список використаних джерел і літератури доцільно робити в алфавітному порядку, щоб не повторювати багатократно їх назви. У такому разі при посиланні на роботу чи джерело після цитати ставлять квадратні дужки, у яких перша цифра означає номер даної праці в списку використаних джерел і літератури, далі пишуть маленьку букву с. (сторінка) з крапкою, а після

неї – номер сторінки праці, з якої процитовано фрагмент тексту або взято дані. Наприклад:

Цитата в тексті: «*Навесні 2005 р. Національний банк України встановив обмінний курс в 5,05 грн. за 1 дол. США*» [11, с. 555].

Відповідний опис у списку джерел і літератури:

11. *Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геець та ін. ; відп. ред. В. А. Смолій ; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. К. : Ніка-Центр, 2011. Т. 2. 608 с.*

Свою специфіку мають посилання на неопубліковані джерела. При оформленні посилань на архівні джерела з паперових носіїв у списку джерел указують такі відомості про архівні установи, в яких зберігаються використані дослідником документи:

- повна назва архіву (у першій згадці вказується його повна назва, а в дужках зазначається аббревіатура; у наступних згадках – лише аббревіатура);

- номер фонду (скорочено: Ф.);
- номер опису (скорочено: Оп.);
- номер справи (скорочено: Спр.);
- кількість аркушів загалом чи аркуш, на якому подано об'єкт посилання.

Між елементами пошукових даних ставлять крапку.

Приклад подання архівних документів у списку літератури та джерел:

Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), м. Київ. Ф. 5. Спр. 926. 121 арк.

ГДА СБУ, м. Київ. Ф. 5. Спр. 926. 121 арк.

Там само. Спр. 897. 274 арк.

Якщо є необхідність, у списку літератури подають інформацію про конкретний документ, а не всю архівну справу:

Завод Российского общества машиностроительных заводов Гартмана. *Державний архів Луганської області*. Ф. 2. Оп. 1 Спр. 14. Арк. 231–232.

Циркуляр Міністерства торгівлі і промисловості чинам фабричної інспекції від 2 січня 1910 р. *Центральний державний історичний архів України у м. Києві*. Ф. 574. Оп. 1. Спр. 1291. Арк. 1.

У тексті роботи номер джерела й аркуші архівної справи вказують у квадратних дужках, як і в посиланнях на не архівні джерела, але

замість літери «с.», пишуть «арк.». Наприклад: [14, арк. 161] або [15, арк. 13–16].

Якщо фрагмент тексту, використаний у роботі, розміщувався на зворотному боці аркуша, слід зазначати слово «зворот» – скорочено «зв.». Наприклад: [14, арк. 63 зв.].

У разі використання в роботі кіно- і відеодокументів, які зберігаються в архівах, замість фонду слід указувати одиницю обліку (скорочено «од. обл.»).

Кіножурнал «Радянська Україна», 1968 р.
Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів. Од. обл. 134.

Для фотодокументів (фотоальбомів) зазначають велику літеру А (скорочено від «альбом») і одиницю обліку через дефіс, для зазначення конкретного фотознімку в альбомі пишуть велику літеру «П» (скорочено від «позитив»).

Перший ескадрон 9-го гусарського Київського полку, до 1915 р. *Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів.* А-78, П-66.

Посилання на документи зарубіжних архівів подають мовою певної країни згідно прийнятою

в даній країні та архіві системою описування та посилань.

Отже, використання цитат і посилань є абсолютно необхідною умовою створення якісного наукового тексту. Наостанок наведемо деякі поради та застереження:

- обов'язковими є посилання на цитати та переказ думок чи висновків іншого дослідника;

- посиланням підтверджуємо узагальнення (наприклад, після конструкцій «Вважається...», «Поширеною є думка...», «Науковці зазначають...» треба дати посилання на матеріали, які дозволили зробити таке узагальнення, зокрема, роботи згаданих науковців);

- ставимо посилання, коли згадуємо ім'я конкретного дослідника або назву конкретного твору чи документу (монографія, стаття, закон, постанова тощо);

- посилань потребує вказівка на конкретні дані (кількісні показники, відсотки тощо). Якщо розрахунки проведено автором, то на це треба вказати, зазначивши джерела для таких розрахунків;

- публікація навіть незначної частини чужого твору без посилання на автора розглядатися академічний плагіат;

- краще допустити в тексті велику кількість цитат, але із посиланнями, ніж не дати посилання на одну невелику фразу;
- варто ретельно перевіряти точність і правильність посилань задля уникнення звинувачень у некоректному запозиченні;
- неприпустимо посилатися на роботу чи джерело, з яким автор особисто не працював;
- не варто використовувати цитати подані іншою особою, авторство яких автор не може перевірити особисто;
- абсолютно неприпустимо створювати фіктивні посилання.

ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Здобувачі вищої освіти та наукові керівники несуть персональну відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності в кваліфікаційних роботах.

Відповідальність за порушення академічної доброчесності регулюють Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та відповідна процедура.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- дотримання Конституції України;
- дотримання законодавства України в сфері освіти та вищої освіти;
- дотримання загальноприйнятих етичних норм;
- дотримання норм законодавства України про авторське право;

- повагу до науково-педагогічних і педагогічних працівників;
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
- представлення на оцінювання лише самостійно виконаної роботи, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами;
- повагу честі й гідності інших осіб;
- використання в навчальній і/або дослідницькій/творчій діяльності достовірних джерел інформації, грамотне посилення на них;
- відмову від фальсифікації або фабрикації інформації, наукових результатів з їх подальшим використанням;
- не пропонування хабара за отримання будь-яких переваг у навчальній або дослідницькій/творчій діяльності;
- відмову від заохочення будь-якими способами зміни отриманої академічної оцінки;
- відповідальність за порушення академічної доброчесності;
- інформування адміністрації ЛНУ імені Тараса Шевченка в разі отримання для виконання рішень чи доручень, які є незаконними або такими, що становлять загрозу захищеним законом правам, свободам чи

інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам.

Порушенням академічної доброчесності під час освітнього процесу є:

➤ *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань.

Форми академічного плагіату:

- використання у власному творі чужих матеріалів (зображень, тексту), зокрема з мережі Інтернет, без належних посилань;

- парафраз аби цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;

- спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел;

- представлення як власного твору матеріалу, що був отриманий з інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки;

➤ *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовують в освітньому

процесі, наукових дослідженнях або творчій діяльності;

‣ *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних відомостей, що стосуються освітнього процесу, наукових досліджень або творчої діяльності;

‣ *списування* – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

‣ *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

‣ *академічне шахрайство* – будь-які дії учасників освітнього процесу змістом яких є:

- посилення на джерела, які не було використано в роботі;

- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо);

- проходження процедур контролю знань підставними особами; списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

- повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи (лабораторної,

контрольної, індивідуальної, курсової, кваліфікаційної тощо);

- повторна публікація власних наукових результатів;

- складання іспиту чи заліку іншою особою.

➤ *академічний обман* – надання завідомо неправдивої інформації про власну освітню (наукову, творчу) діяльність чи організацію освітнього процесу;

➤ *академічне хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу або пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі;

➤ *конфлікт інтересів* – наявність в особи приватного інтересу в сфері, у якій вона виконує її службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень або вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

➤ *приватний інтерес* – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, зокрема зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, зокрема ті, що виникають у зв'язку з членством або

діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

➤ *службова недбалість* – невиконання або неналежне виконання службовою особою її службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди захищеним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб;

➤ *зловживання впливом* – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення уповноваженою особою.

Перевірку на академічний плагіат кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти здійснює відповідальна особа з питань етики та академічної доброчесності в навчально-науковому інституті соціальних і гуманітарних наук.

За порушення правил академічної доброчесності здобувачів вищої освіти притягають до таких форм відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту, заліку тощо);
- повторне проходження навчального курсу;
- попередження;
- відрахування з університету;

- інші форми відповідно до законодавства.

Якщо кваліфікаційна робота містить академічний плагіат (факт плагіату доведено та обговорено на засіданні кафедри, про що свідчить протокол), вона не допускається до захисту.

У разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, університет скасовує рішення про присудження йому ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації в порядку, установленому Кабінетом Міністрів України.

ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Термін захисту кваліфікаційної роботи доводять до відома здобувачів вищої освіти не пізніше ніж за два місяці. Остаточний варіант роботи подають на кафедру історії та археології у визначений вченою радою навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук термін, але не пізніше ніж за місяць до дня захисту для підготовки відгуку та рецензії.

У відгуку науковий керівник відзначає ступінь самостійності у виконанні роботи, здобутки й недоліки, наявність елементів дослідження й узагальнення передового досвіду, обґрунтованість і цінність висновків, робить висновок про можливість рекомендації роботи до захисту.

Допущена до захисту кваліфікаційна робота підлягає рецензуванню. Склад рецензентів затверджує кафедра історії та археології.

Рецензування кваліфікаційної роботи доручають висококваліфікованим викладачам університету або інших закладів вищої освіти, науковий ступінь і/або посада яких відповідає спеціальності, за якою підготовлено кваліфікаційну роботу.

Рецензентами кваліфікаційної роботи також можуть бути зовнішні стейкхолдери, зокрема представники роботодавців, посада яких відповідає профілю кваліфікаційної роботи.

Рецензент у п'ятиденний термін ознайомлюється з роботою й дає на неї письмову рецензію. Рецензія повинна відображати позитивні досягнення кваліфікаційної роботи та її недоліки, містити ґрунтовний аналіз змісту роботи, висновок щодо можливості її захисту та рекомендацію щодо оцінки її якості.

Унесення змін у кваліфікаційну роботу після складання відгуку наукового керівника та рецензії не допускається.

У випадку надання негативного відгуку науковим керівником або негативної рецензії остаточне рішення про допущення (недопущення) кваліфікаційної роботи до захисту приймає кафедра історії та археології за результатами попереднього захисту.

Кваліфікаційна робота не допускається до захисту, якщо вона:

- містить академічний плагіат (факт плагіату доведено на засіданні кафедри, про що свідчить протокол засідання кафедри);
- не пройшла попередній захист на кафедрі, про що свідчить протокол засідання кафедри;

- представлена науковому керівникові на перевірку з порушенням термінів, установлених індивідуальним планом здобувача вищої освіти щодо виконання кваліфікаційної роботи;
- виконана на тему, яку не було вчасно затверджено або скориговано вченою радою навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук;
- не має відгуку наукового керівника або рецензії.

Кваліфікаційну роботу, відгук наукового керівника, рецензію й довідку-висновок щодо оригінальності й самостійності виконання роботи здобувач вищої освіти подає до директорату навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук не пізніше ніж за тиждень до дати захисту. За потреби також передають інші матеріали, які характеризують наукову та практичну цінність виконаної кваліфікаційної роботи: друквані статті за темою роботи, документи, що вказують на її практичне застосування та ін.

Захист кваліфікаційної роботи є складовою атестації здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, яку здійснює спеціально утворена екзаменаційна комісія відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для проведення атестації здобувачів

вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Для розкриття змісту випускної кваліфікаційної роботи здобувачеві вищої освіти надають до 15 хвилин. У доповіді здобувач вищої освіти наводить основні положення роботи, зокрема мету та завдання, обґрунтування актуальності обраної теми, об'єкта і предмета дослідження, надає оцінку стану наукової розробки проблеми та висвітлює основні висновки кваліфікаційної роботи.

Після доповіді здобувач вищої освіти відповідає на запитання членів екзаменаційної комісії. Запитання можуть стосуватися теми виконаної роботи або мати загальний характер – у межах дисциплін спеціальності та освітньої програми, які здобувач вищої освіти опановував в університеті. З дозволу голови екзаменаційної комісії запитання можуть ставити всі присутні на захисті. Після відповідей на запитання зачитують відгуки наукового керівника та рецензента. Завершується захист відповіддю здобувача вищої освіти на висловлені у відгуках зауваження.

Тривалість захисту кваліфікаційної роботи одного здобувача вищої освіти зазвичай не має перевищувати 30 хвилин.

Результати захисту кваліфікаційної роботи оцінюють за 100-бальною та чотирибальною («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») шкалами.

Оцінюючи кваліфікаційну роботу, комісія бере до уваги такі чинники:

- актуальність, новизна, значущість, доступність викладу матеріалу;

- зміст кваліфікаційної роботи – логічність структури та її відповідність обраній темі, поставленим меті та завданням, уміння автора творчо інтерпретувати матеріал та аналізувати історичні джерела та літературу;

- ступінь самостійності в розробці проблеми й дотримання вимог академічної доброчесності;

- відповідність вимогам щодо оформлення;

- змістовність доповіді здобувача під час захисту кваліфікаційної роботи;

- правильність, чіткість, аргументованість відповідей на питання членів комісії;

- зауваження й рекомендації наукового керівника та рецензента;

- загальний рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки здобувача вищої освіти.

Повторний захист випускної кваліфікаційної роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Якщо захист кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти не пройшов атестацію, йому виставляють оцінку «незадовільно» (0–49 балів).

У випадку, якщо здобувач вищої освіти не з'явився для захисту кваліфікаційної роботи без поважної причини, у протоколі зазначають, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання.

Здобувачеві вищої освіти, який не з'явився з поважних причин (раптове захворювання здобувача вищої освіти, нещасний випадок, смерть близьких родичів та ін.), підтверджених відповідними документами, за рішенням голови екзаменаційної комісії встановлюють іншу дату захисту кваліфікаційної роботи під час роботи екзаменаційної комісії, але не пізніше ніж до завершення терміну навчання за відповідною освітньою програмою.

Здобувача вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку на захисті кваліфікаційної роботи, відраховують з університету.

У випадках, коли захист кваліфікаційної роботи визнано незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може здобувач вищої освіти подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний

опрацювати нову тему, визначену кафедрою історії та археології.

Здобувачі вищої освіти, які не захистили кваліфікаційну роботу у зв'язку з неявкою без поважних причин або отримали незадовільну оцінку, мають право на повторну (з наступного навчального року) атестацію протягом трьох років після відрахування з університету (у період роботи екзаменаційної комісії з відповідної спеціальності (освітньої програми) згідно із затвердженим графіком). Форми атестації визначають за навчальним планом, чинним на момент допуску здобувача до атестації.

У випадку незгоди з оцінкою здобувач вищої освіти має право подати заяву про апеляцію на ім'я проректора з науково-педагогічної роботи (у паперовому вигляді до відділу документообігу або в електронному вигляді на офіційну адресу університету) в день захисту кваліфікаційної роботи з обов'язковим повідомленням про це директорів навчально-наукового інституту соціальних і гуманітарних наук.

Для розгляду апеляцій здобувачів вищої освіти з приводу порушення процедури проведення захисту кваліфікаційних робіт, що могло негативно вплинути на оцінку створюють комісію. Апеляцію розглядають протягом трьох календарних днів після її подання.

У випадку встановлення комісією порушення процедури проведення атестації, яке вплинуло на результати оцінювання, комісія пропонує проректору з науково-педагогічної роботи скасувати відповідне рішення екзаменаційної комісії і провести її повторно засідання у присутності представників комісії з розгляду апеляції.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

<i>Оцінка</i>		<i>Значення оцінки</i>
Відмінно (90–100 балів)	A	Робота відповідає всім вимогам, має інноваційний характер, наукову новизну та практичне значення. захист показав високу обізнаність здобувача вищої освіти в предметі дослідження.
Добре (75–89 балів)	B	Робота відповідає всім вимогам, має практичне значення. Результати дослідження може бути впроваджено. захист показав обізнаність здобувача вищої освіти в предметі дослідження.

<p style="text-align: center;">Добре (75–89 балів)</p>	<p style="text-align: center;">С</p>	<p>Робота відповідає всім вимогам, але не має суттєвої новизни та практичного значення. Захист загалом засвідчив обізнаність здобувача вищої освіти в предметі дослідження</p>
<p style="text-align: center;">Задовільно (60–74 балів)</p>	<p style="text-align: center;">D</p>	<p>Робота загалом відповідає вимогам, але не має новизни та практичного значення. Є деякі зауваження до роботи. Захист засвідчив не повну обізнаність здобувача вищої освіти в предметі дослідження.</p>
	<p style="text-align: center;">E</p>	<p>Робота загалом відповідає вимогам, але не має новизни та практичного значення. До роботи є суттєві зауваження. Захист засвідчив значні недоліки та не повну обізнаність здобувача вищої освіти в предметі дослідження.</p>

Незадовільно (0–59 балів)	F	Робота не відповідає вимогам, має багато суттєвих зауважень. Захист засвідчив відсутність необхідної підготовки здобувача вищої освіти, його необізнаність у предметі дослідження. Необхідно доопрацювати роботу, але повторний захист можливий.
	FX	Робота не відповідає вимогам, захист показав відсутність необхідної підготовки здобувача вищої освіти та повну його необізнаність у предметі дослідження. Повторний захист неможливий, здобувач вищої освіти повинен отримати нову тему.

ПРИКЛАДИ ТЕМ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ¹

Історія України

1. Археологічні дослідження на Луганщині (або в іншому регіоні) наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

2. Військова дружина київського князя: формування, функції, воєнне мистецтво.

3. Військо Галицько-Волинської держави.

4. Розвиток освіти в Україні в ХVІ – першій половині ХVІІ ст.

5. Церковні унії в історичній долі України.

6. Право і судочинство українського козацтва.

7. Українське козацтво у Хотинській війні 1620–1621 рр.: сучасна іноземна та вітчизняна історіографія.

8. Запорозька Січ у добу Руїни.

9. Діяльність Пилипа Орлика в еміграції.

10. Нова Січ у політиці Російської імперії (1734–1775 рр.).

11. Останній кошовий Запорозької Січі Петро Калнишевський.

¹ Рекомендований перелік тем кваліфікаційних робіт щорічно оновлюється та видається окремими рекомендаціями, затвердженими кафедрою історії та археології.

12. Економічний розвиток Слобідської України в XVII–XVIII ст.

13. Історичні погляди Григорія Сковороди.

14. Особливості виникнення та розвитку масонського руху в Україні.

15. Революція 1848–1849 рр. в Австрійській імперії, її вплив на суспільно-політичне життя на західноукраїнських землях.

16. Кримська війна і Україна.

17. Національне питання в програмних документах політичних партій України на початку XX ст.

18. Роль Товариства «Просвіта» в розвитку української культури.

19. Меценати в розвитку української культури XIX ст.

20. Гірничі інженери та їх роль у становленні промисловості Донбасу.

21. Розбудова залізничної мережі сходу України в другій половині XIX – на початку XX ст.

22. Розвиток міської інфраструктури на сході України в XIX – на початку XX ст.

23. Наукова та суспільно-політична діяльність Хведіра Вовка.

24. Микола Міхновський та його роль в історії української суспільно-політичної думки початку XX ст.

25. Військовополонені Першої світової війни на території України.

26. Самостійницький рух в Українській революції 1917–1921 рр.

27. Громадсько-політична діяльність Микити Шаповала.

28. Українсько-російські відносини 1917–1921 рр.

29. Аграрна політика українських національних урядів (1917–1921 рр.).

30. Анархістський рух в Україні у 1918–1921 рр.

31. Православна церква в Україні у 1917–1921 рр.

32. Український гетьманський рух в еміграції.

33. Утворення Союзу РСР і проблеми української державності.

34. Соціально-побутове становище українського села в 1920–1929 рр.

35. Національно-культурна політика Польщі щодо українців у 1920–1930 рр.

36. Благодійна діяльність митрополита Андрія Шептицького.

37. «Українське питання» в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни.

38. Німці на території Луганщини напередодні та в роки Другої світової війни.

39. Православна церква в Україні за часів нацистської окупації.

40. Повсякденне життя Ворошиловграду (Луганська) (або іншого міста) під час нацистської окупації.

41. Українське селянство в період... становлення тоталітарного режиму (1917–1927 рр.); Другої світової війни; післявоєнної відбудови; хрущовської «відлиги»; застою; перебудови; 1990-х рр.

42. Олекса Тихий – дисидент, правозахисник, педагог, мовознавець.

43. Антиалкогольна кампанія в УРСР у другій половині 1980-х рр.

44. Народний Рух України та його роль в національно-політичному житті наприкінці 1980 – на початку 1990-х рр.

45. Участь українських миротворців у врегулюванні міжнародних конфліктів (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).

46. Релігійне життя в Україні (90-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.).

47. Українська діаспора в Канаді (або США, Аргентині, Австралії тощо).

48. Ромський (або інший) етнос в Україні.

49. Поховальна обрядовість (на матеріалах с./м. р-ну ... області).

50. Традиційна великодня обрядовість (на матеріалах с./м. ... р-ну ... області).

Всесвітня історія

1. Вплив особистості Юлія Цезаря на політичний та культурний розвиток Римської республіки.

2. Листи Цицерона як джерело з історії політичної боротьби в Римі у I столітті до н.е.

3. «Історія франків» Григорія Турського як історичне джерело.

4. Тінг і королівська влада у скандинавських сагах.

5. Роль Візантійської імперії у збереженні античної спадщини та вплив на православну церкву і культуру.

6. «Партії цирку» у соціально-політичному життя Візантійської імперії.

7. Державно-військова організація Лівонського ордену.

8. Записки середньовічних мандрівників як історичне джерело.

9. Середньовічні карти як джерело з вивчення просторово-географічних уявлень європейців.

10. Соціальна структура та політична організація ацтеків.

11. Роль католицької церкви у формуванні політичних та соціальних структур середньовічної Європи.

12. Англійське селянство XIII – XIV ст. і повстання Уота Тайлера.

13. Економічний та політичний вплив Венеціанської республіки на середньовічну Європу.

14. Іспанська історична дійсність в живописі Дієго Веласкеса.

15. Піратство як економічне і соціальне явище (XVI – XVII ст.).

16. Історико-демографічні аспекти Великих географічних відкриттів.

17. Бартоломе де Лас Касас і його боротьба проти колоніалізму.

18. Англійська експедиція до Ірландії в 1650-х рр.

19. Шарль Луї Монтеск'є – інтелектуал епохи Просвітництва.

20. Бенджамін Франклін як мислитель і політик.

21. Франсуа Гізо як історик та політичний діяч.

22. Німецький протестантизм XVIII – XX ст.

23. Дипломатична підготовка Віденського конгресу.

24. Вплив індустріалізації на повсякденне життя міського населення у Великобританії.

25. Внесок європейських мандрівників у дослідження Африканського континенту в останній третині XIX ст. (*на прикладі конкретної персоналії чи регіону*).

26. Британська колоніальна політика на Цейлоні в останній третині XIX – на початку XX ст.

27. Вплив жіночих рухів на політичні та соціальні зміни у XIX–XXI століттях.

28. Глобалізація світового господарства в останній третині XIX – на початку XX ст. та його вплив на економічні системи колоніальних та залежних країн.

29. Далекосхідна політика США напередодні Першої світової війни.

30. Діяльність Червоного Хреста у період Першої світової війни.

31. Громадсько-політична і діяльність Юзефа Пілсудського в роки Першої світової війни.

32. Дипломатія Німеччини і Австро-Угорщини у Першій світовій війні.

33. Національне питання в Чехословаччині в другій половині 1930-х років.

34. Націоналізм в ідеології суспільних рухів народів Центрально-Східної Європи: від національного відродження до національних держав (XIX – перша половина XX ст.).

35. Пацифізм і мілітаризм на світовій арені 1918–1939 рр.

36. Громадянська війна в Іспанії 1936–1939 рр.

37. Військово-технічна допомога США Радянському Союзу під час Другої світової війни.

38. Китайсько-японські відносини в роки Другої світової війни.

39. Словацька держава 1939 – 1945 рр.

40. Палестинський конфлікт: історичні витоки, політичні та соціальні аспекти.

41. Європейська ідея після Другої світової війни.

42. Суецька криза 1956 рр. та її міжнародно-політичні наслідки.

43. Карибська криза 1962 р. у історіографії.

44. Студентські протести 1960-х років у країнах Західної Європи.

45. Нельсон Мандела: боротьба проти апартеїду та побудова нової Південної Африки

46. Об'єднання Німеччини (1989–1990 рр.): внутрішні й зовнішні аспекти.

47. Політичні, економічні та соціальні передумови розпаду СРСР (*на прикладі Молдови, Грузії або країн Балтії*).

48. Воєнна операція «Буря в пустелі»: причини, хід та наслідки.

49. Зовнішня політика адміністрації Білла Клінтона (1993–2001).

50. Терористичні акти 11 вересня 2001 р. у США та їх вплив на міжнародні відносини початку XXI ст.

**Методика викладання історії,
правознавства, громадянської освіти**

1. Відомості середньовічних авторів про східних слов'ян та їх використання в шкільному курсі історії.

2. Формування громадянської компетентності учнів на прикладі життя та діяльності Євгена Чикаленка.

3. Українське питання в програмних документах політичних партій Російської імперії на початку ХХ ст. та їх використання в шкільному курсі історії.

4. Товариство «Просвіта» в розвитку української культури та його місце в шкільному курсі історії України.

5. Можливості вивчення культурного меценатства в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. для формування громадянської компетентності учнів.

6. Збройні сили Української Держави гетьмана Павла Скоропадського в шкільному курсі історії України.

7. Українсько-російські відносини в 1917–1921 рр. в шкільному курсі історії.

8. Формування громадянської компетентності учнів старшої школи на прикладі воєнно-політичної діяльності Євгена Коновальця.

9. Сталінська модернізація 1920–1930-х рр. у шкільному курсі історії України.

10. «Українське питання» в міжнародній політиці на початку Другої світової війни в шкільному курсі історії.

11. Народний Рух України та його роль в національно-політичному житті наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. в шкільному курсі історії.

12. Проблеми історії України 1920–1930-х рр. в шкільному курсі історії СРСР (1960-ті – початок 1990-х рр.)

13. Формування аксіологічної компетентності учнів під час вивчення культурних здобутків покоління «шістдесятників».

14. Методика застосування історичних понять у процесі навчання у 10 (або іншому) класі (на прикладі теми «*Назва теми*»).

15. Використання відеоматеріалів як засобу мотивації до навчання на уроках історії України в 10 класі.

16. Впровадження громадянської освіти в школі в незалежній Україні.

17. Шкільна історична освіта в США (або іншій країні).

18. Інтегроване навчання в процесі вивчення правознавства.

19. Особливості застосування технології проєктування під час вивчення правознавства в старшій школі.

20. Формування міжпредметних компетентностей у процесі навчання історії України в 11 (або іншому) класі.

21. Формування громадянської ідентичності учнів в процесі вивчення курсу «Громадянська освіта».

22. Технології проблемного навчання у процесі викладання правознавства.

23. Методика проведення практичних занять з правознавства у 10 (або іншому) класі.

24. Формування логічного мислення учнів при вивченні теми «Назва теми».

25. Використання лабораторного методу навчання історії (правознавства, громадянській освіті) у 10 (або іншому) класі.

26. Застосування ігрових форм навчання на уроках історії у 10 (або іншому) класі (на прикладі теми).

27. Використання нестандартних уроків у навчанні правознавства.

28. Ігрові методи у вивченні суспільствознавчих дисциплін.

29. Особистість вчителя як чинник шкільної історичної освіти.

30. Особливості правового виховання здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

31. Позаурочна робота з правознавства у закладах фахової передвищої освіти.

32. Формування моральних цінностей підлітків в процесі вивчення історії.

33. Екскурсія як метод поглиблення знань з історії України початку ХХ ст.

34. Краєзнавчі дослідження учнів як засіб формуванні аксіологічної компетентності.

35. Особливості формування історико-хронологічного мислення учнів 5–6 класів на уроках історії.

36. Інноваційні технології в дистанційному навчанні історії.

37. Середньовічна сакральна архітектура України та особливості її вивчення у шкільному курсі історії.

38. Методи та прийоми розвитку громадянської компетентності старшокласників.

39. Формування національної самосвідомості учня під час вивчення історії та правознавства у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

40. Формування загальнокультурної компетентності учнів профільної школи засобами всесвітньої історії.

41. Методика використання історичних документів на уроках історії України в 11 класі.

42. Образ Угорщини та угорців у сучасних шкільних підручниках з історії.

43. Методичні засади висвітлення діяльності Івана Мазепи в ЗЗСО.

44. Формування громадянської і аксіологічної компетентностей учнів за допомогою вивчення життя і творчості Василя Стуса.

45. Формування громадянської і соціальної компетентності учнів під час вивчення подій Революції гідності 2013–2014 рр.

46. Основні тенденції розвитку освіти в Україні у 1990-х рр.

47. Розвиток медіаграмотності учнів на уроках історії в старших класах.

48. Позашкільна краєзнавчо-дослідницька діяльність з історії в радянській школі (1960–1980-ті рр.).

49. Конституція П. Орлика у шкільних підручниках з історії та правознавства.

50. Проблеми ідентичності у шкільних підручниках з громадянської освіти.

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.

Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

Дробишева О. А., Шевцова Є. С. Курсова робота з історії: методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Історія, правознавство» спеціальності 014.3 Середня освіта (Історія) та «Історія» спеціальності 032 Історія та археологія. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. 82 с.

ДСТУ 3582-2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Чинний від 2013-08-22]. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 27 с.

ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше;

чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.

Закон України «Про вищу освіту». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 25.04.2024).

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 25.04.2024).

Караман О. А., Степаненко В. І., Юрків Я. І. Методичні рекомендації до виконання рефератів, курсових та кваліфікаційних робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота. Київ : Талком, 2022. 94 с.

Концепція освітньої діяльності за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) галузі знань 01 Освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL : https://luguniv.edu.ua/?page_id=73861 (дата звернення: 25.05.2024).

Основи наукового мовлення: навчальний посібник / С. А. Бронікова та ін.; за ред. І. М. Плотницької, Р. І. Ленди. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2022. 252 с.

Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» URL :

https://drive.google.com/file/d/1u8Bo_S2xQTCDSfCt660P3kVoUR8FsPxd/view (дата звернення: 29.04.2024).

Положення про організацію освітнього процесу в ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». URL : https://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/poloj_organiz_ocv_prot_23122022.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії для проведення атестації здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». URL : https://drive.google.com/file/d/11M7S_Y-MgdgYogKlk8N2wzJeZ_6Sg69/view (дата звернення: 25.05.2024).

Процедура встановлення відповідальності здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності. URL : https://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/5_3_prot_zabezp_yakist_osvita_2020_2.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/06/07/032->

[Istoriya.ta.arkheol-mah.21.10.22.pdf](#)

(дата

звернення: 25.05.2024).

Український правопис / Ін-т мовознавства
ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови
НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Яковенко Н. Вступ до історії. Київ : Критика,
2007. 375 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Навчально-науковий інститут соціальних і гуманітарних наук

Кафедра історії та археології

Михайленко Микола Іванович

НАЗВА РОБОТИ

Кваліфікаційна робота
за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Особистий підпис – _____

Науковий керівник – _____
(посада, науковий ступінь,
наукове звання, ім'я, прізвище)

Завідувач кафедри – _____
(посада, науковий ступінь,
наукове звання, ім'я, прізвище)

Полтава – 2024

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАЗВА	6
1.1. Назва підрозділу.....	6
1.2. Назва підрозділу.....	17
РОЗДІЛ 2. НАЗВА	27
2.1. Назва підрозділу	17
2.2. Назва підрозділу	22
РОЗДІЛ 3. НАЗВА	47
3.1. Назва підрозділу	47
3.2. Назва підрозділу	57
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	80

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ
ПЕРЕЛІКУ УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ**

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДАДнО – Державний архів Дніпропетровської області.

ДАКірО – Державний архів Кіровоградської області.

ДАМО – Державний архів Миколаївської області.

ДАХО – Державний архів Харківської області.

МНО – Міністерство народної освіти.

УНР – Українська Народна Республіка

ЦДІАК – Центральний державний архів України у м. Києві

**ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО
ОПISУ ЗГІДНО ДСТУ 8302:2015
«ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ.
БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ»**

Вид праці	Приклади оформлення
<i>Книги: один, два або три автори</i>	<p>Климов А. О. Історія Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка в особах його професорів. Луганськ : Альма-матер, 2001. 168 с.</p> <p>Борисова О. В., Климов А. О. Історичні підвалини Київського патріархату. Луганськ : Альма-матер, 2001. 118 с.</p> <p>Реєнт О. П., Сердюк О. В. Перша світова війна і Україна. К. : Генеза, 2004. 480 с.</p> <p>Климов А. О., Семистяга В. Ф., Гогохія Н. Т. Історія України : навч.-метод. посіб. для студ. неіст. спец. пед. ун-ту (дистанційна форма навчання та екстернат). Луганськ : Альма-матер, 2005. 88 с.</p>

Вид праці	Приклади оформлення
<p><i>Чотири і більше авторів</i></p>	<p>Климов А. О., Семистяга В. Ф., Божко Г. І., Гогохія Н. Т. Історія України : навч.-метод. посіб. для студ. неіст. спец. пед. ун-ту (денна форма навчання). Луганськ : Альма-матер, 2005. 94 с.</p> <p>Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В. ... Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990). Київ : Академперіодика, 2021. 544 с.</p> <p>Гроші України / Шуст Р. М. та ін. К. : УБС НБУ ; Харків : Фоліо, 2011. 502 с.</p>
<p><i>Без автора (редактор, упорядник)</i></p>	<p>Країни пострадянського простору : виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол. : П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>Українські жертви Волині 1938–1944 рр. у картах і таблицях. Володимир-Волинський район / Упоряд. О. Голько, О. Тучак, Н. Халак. Львів : [б. в.], 2014. 96 с.</p>

Вид праці	Приклади оформлення
<p><i>Багатомні видання</i></p>	<p>Економічна історія України : іст.-екон. дослідження : в 2 т. / ред. рада : В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць, та ін.; відп. ред. В. А. Смолій. Київ : Ніка-Центр, 2011. Т. 2. 608 с.</p> <p>Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ : НАДУ, 2011. 748 с.</p> <p>Реабілітовані історією : У двадцяти семи томах. Луганська область : У 3 кн. / Гол. редкол. (голова П. Т. Тронько, заст. голови О. П. Рєснт, Ю. З. Данилюк та ін.) ; редкол. тому (голова В. М. Голенко, заст. голови В. В. Михайличенко та ін.). Кн. 3. Луганськ, 2008. 695 с.</p>

Вид праці	Приклади оформлення
<p><i>Частина книги</i></p>	<p>Слюсаренко А. Г. Україна в сучасну добу. <i>Історія України : Курс лекцій : у 2-х кн. Кн. 2. ХХ століття : навч. посіб. / Мельник Л. Г., Верстюк В. Ф., Демченко М. В. та ін. К. : Либідь, 1992. С. 432–461.</i></p> <p>Шевченко В. В. Розвиток галузей промисловості. <i>Економічна історія України : іст.-екон. дослідження : в 2 т. / ред. рада : В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць, та ін.; відп. ред. В. А. Смолій. Київ : Ніка-Центр, 2011. Т. 1. С. 626–632.</i></p>
<p><i>Доповіді, тези доповідей</i></p>	<p>Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття : порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</i></p>
<p><i>Статті у журналах і збірниках</i></p>	<p>Забудкова О. А. Протистояння промислових синдикатів і земств у Російській імперії на початку ХХ століття. <i>Гуманітарний журнал. 2013. № 1–2. С. 157–164.</i></p>

Вид праці	Приклади оформлення
Стаття в газеті	<p>Силка О. З. Сільські відділення Червоного Хреста. <i>Проблеми історії України XIX – початку XX ст.</i> : Збірник наукових праць / голова ред. кол. О. П. Реснт. Київ, 2014. Вип. 23. С. 234–246.</p> <p>Климов А. О. Стахановський рух і робітнича молодь Донбасу. <i>Історія України.</i> 2005. № 33–34. 11 листопада. С. 1–6.</p> <p>К положенію сільсько-хозяйственного машиностроения. <i>Торгово-промышленная газета.</i> 1915. № 25. 31 января. С. 1.</p>
Дисертації	<p>Борисова О. В. Генеза наукової парадигми історичного процесу в середні віки (V–XV ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02. Донецьк, 2006. 508 с.</p> <p>Сергійчук О. М. Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя в 1953–1964 рр. : дис. ... канд. іст. Наук : 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2002. 229 с.</p>

Вид праці	Приклади оформлення
<i>Автореферати дисертацій</i>	Шандра І. О. З'їзди гірничопромисловців Півдня Росії в системі державних та громадських установ (1874–1918 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Луганськ, 2007. 20 с.
<i>Документ із збірника документів</i>	Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні. <i>Хрестоматія з новітньої історії України (1917–1945 рр.)</i> . Київ : Генеза, 1998. С. 35–36.
	Записка о синдикатах, составленная по материалам ревизии сенатора Д. Б. Нейтгарта (1911 г.). <i>Материалы по истории СССР</i> . Москва : Изд-во АН СССР, 1959. Т. VI : Документы по истории монополистического капитализма в России. С. 280–349.
<i>Матеріали мережі Інтернет</i>	Інститут історії України НАН України. URL: http://history.org.ua/uk (дата звернення: 25.08.2023).

Вид праці	Приклади оформлення
	<p data-bbox="370 223 967 694">Зубченко С. Діти війни : як Росія залучає українську молодь із тимчасово окупованих територій до терористичної діяльності. <i>ZN,UA</i>. 2016. URL : https://zn.ua/ukr/internal/diti-viyuni-yak-rosiya-zaluchaye-ukrayinsku-molod-iz-timchasovo-okupovanih-teritoriy-do-teroristichnoyi-diyalnosti_.html (дата звернення: 25.08.2023).</p> <p data-bbox="370 742 967 949">Влада очима історії : фотовиставка. URL : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 25.08.2023).</p> <p data-bbox="370 997 967 1292">Україна у війні за цивілізаційну ідентичність, євроатлантичний вибір та загальнолюдські цінності. 28.02.2023. [Facebook page]. URL: https://www.facebook.com/events/3292862561024965/?ref=newsfeed (дата звернення: 25.08.2023).</p>

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦІ
В ТЕКСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Назва таблиці				Таблиця 1.2	
	Заголовки граф				
	підзаголовок	підзаголовок	підзаголовок		

Навчально-методичне видання

**Методичні рекомендації
до виконання та захисту кваліфікаційної
роботи другого (магістерського) рівня вищої
освіти спеціальностей 014 Середня освіта
(Історія та громадянська освіта) і
032 Історія та археологія**

Автори-укладачі:

О. І. Бабічев, Н. Т. Гогохія, О. А. Дробишева,
М. М. Зиза, І. С. Михальський, О. В. Набока,
М. Г. Тараненко

Державний заклад
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Електронне видання

URL : <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/>
